

Рожнова Тетяна Євгенівна

Докторантка

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, Україна

професорка кафедри педагогіки,
адміністрування і спеціальної освіти ННІМП
ДЗВО «Університет менеджменту освіти», Україна

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ВИМІРІ

***Анотація.** У статті підняті проблеми управління закладами вищої освіти в європейському вимірі. Проаналізовано практику країн ЄС щодо управління та адміністрування закладом вищої освіти. Зроблено висновок про те, що управління має визначатися не лише на принципах поваги до університетської автономії та академічної свободи, а й відкритості, прозорості та відповідальності перед суспільством.*

Сьогодні, як ніколи раніше, постає завдання перед керівниками закладів вищої освіти здійснювати управління з врахуванням усіх зовнішніх та внутрішніх умов, усіх факторів впливу на організацію освітнього процесу.

Наша країна чітко визначила орієнтир на входження до світового економічного, політичного та освітнього простору. Сферу вищої освіти України дедалі більше охоплюють євроінтеграційні процеси. Модернізація системи вищої освіти має відбуватись в гармонії з європейськими вимогами. В умовах формування інноваційного суспільства формуються науково обґрунтовані підходи щодо підготовки спеціалістів нового покоління, які відповідатимуть вимогам європейських стандартів.

Питання щодо управління закладами вищої освіти в європейському вимірі не залишається поза увагою як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників. Багато вчених вважає, що основою конкурентоспроможності та посилення привабливості закладів вищої освіти на міжнародному та національному рівнях є університетська автономія.

Питанню університетської автономії приділили такі вітчизняні науковці як: М. Згуровський, С. Калашникова, В. Луговий, Ю. Рашкевич, Ж. Таланова та інші.

До зарубіжних науковців слід віднести таких як Т. Естерман, Т. Ноккала, М. Стайнел, які стверджують, що рівень фінансових активів та інструментів, додатково залучених університетами, тісно пов'язаний з автономією в управлінні персоналом та встановленні заробітної плати для науково-професорського та адміністративного персоналу.

Розвиток вищої освіти в Європі ґрунтується не тільки на інституційній автономії чи академічній свободі, а й сприяє якості підготовки висококваліфікованих кадрів, економічній привабливості, соціальній згуртованості та є відкритим і співпрацює з вищою освітою інших країн світу.

Аналіз світового та європейського досвіду свідчить про те, що управління та адміністрування закладом вищої освіти має визначатися не лише на принципах поваги до університетської автономії та академічної свободи, а й відкритості, прозорості та відповідальності перед суспільством.

Повномасштабна війна в Україні призвела до відчутних змін у системі вищої освіти, функціонуванні університетів. Заклади вищої освіти зіштовхнулися із зростаючим тиском щодо отримання соціально та економічно цінних результатів, зокрема необхідності переорієнтувати свою діяльність задля роботи також на благо суспільства. Це призвело до

стихійної побудови нових відносин між закладами вищої освіти та зовнішніми спільнотами, територіальними громадами, зацікавленими сторонами, намагаючись урахувати суспільні потреби [1].

Сьогодні в усьому світі зростає інтерес до розуміння цінності освіти й науки як чинників добробуту суспільства, конкурентоспроможності країни на світовому ринку. Місце та роль будь-якої держави у світовому співтоваристві в сучасних умовах передусім пов'язані з її здатністю виробляти, споживати й застосовувати нові знання та технології. Ця здатність безпосередньо залежить від чотирьох складових: науки, освіти, виробництва й бізнесу, загальним інструментом для яких є комунікаційні технології.

Події останніх місяців воєнного часу змусили нас багато в чому змінити свою думку. Зараз ми перебуваємо в глибинному процесі перегляду нашої спільної системи координат та переосмислюємо власне життя в новому ціннісному вимірі. Так само, як ні в кого не виникає сумніву у верховенстві права кожного на життя, свободу слова й думки, не повинне поставати питання щодо української національної ідентичності та державності.

Війна згуртувала українське суспільство, тож можна стверджувати, що сьогодні наша країна безпосередньо готова до змін, інновацій і креативного мислення та що в неї, безперечно, великий потенціал. Життя й майбутній розвиток України залежать від кожного її громадянина, від вчасно прийнятого якісного управлінського рішення, від швидкого реагування на зміни. [2].

Президія НАН України констатувала: «Бойові дії на території України суттєво ускладнюють діяльність установ, організацій і підприємств НАН України. Окремі з них опинилися на територіях, захоплених російськими загарбниками. Зазнали пошкоджень об'єкти наукової інфраструктури, зокрема інститутів, розташованих у Києві, Харкові, Сумах. Значна кількість працівників Академії змушена евакуюватися у пошуках безпечного місцезнаходження»[3]. Уточнюються пропозиції установ і організацій НАН України з урахуванням витрат на відновлення будівель та споруд, які постраждали внаслідок збройної агресії РФ, відповідно до вимог постанови Президії НАН України від 17.03.2022 № 83 «Про збитки, завдані НАН України та її організаціям у зв'язку з військовою агресією РФ» та розпорядження Президії НАН України від 02.05.2022 № 224 «Про визначення вартості відновлення будівель та споруд НАН України, які постраждали внаслідок збройної агресії РФ» [4].

Тому піднімаючи наразі питання щодо управління закладами вищої освіти в умовах воєнного стану, але з входженням також України до європейського освітнього простору, ми повинні усвідомити, що досвіду, практики щодо управління в таких умовах у нас не було, проте, так швидко, як реагує наша держава на ці зміни свідчить про те, що ми готові до інноваційних процесів щодо управління ЗВО і це ще раз підтверджує, що ми повинні враховувати управлінський досвід інших країн.

У контексті нашого дослідження варто проаналізувати практики країн ЄС. Незважаючи на істотні відмінності законодавства, є певні спільні риси статусу ЗВО в цих країнах. Їх поділяють на public institutions та private institutions. Серед останніх виокремлюють заклади, які істотно залежать від уряду. Слід зазначити, що європейські публічні ЗВО за своїм статусом не є тотожними українським державним і комунальним закладам. Насамперед це стосується того, що ці заклади є не власністю, а власниками. Вони можуть мати власне майно, а також самостійно розпоряджатися своїми надходженнями. При цьому вони також можуть отримувати в розпорядження або в управління державне чи комунальне майно, а також одержують істотне публічне фінансування, частиною якого вони можуть розпоряджатися самостійно (в певних межах), а рештою – відповідно до домовленостей з органами фінансування

Аналіз даних ЄДЕБО (<https://info.edbo.gov.ua>) дає підстави припустити, що з погляду ефективності використання бюджетних коштів найважливішим може бути інший показник, а саме кількість освітніх програм із малою чисельністю студентів [5].

З реалізацією політики входження до європейських структур актуальним стає дослідження управління відносинами з суб'єктами, які знаходяться в іншому правовому полі і не є складовими українського громадянського суспільства.

Центральною ланкою системи управління та забезпечення якості є освітній процес. Контроль у системі забезпечення якості підготовки фахівців має на меті виявлення найбільш слабких сторін освітнього процесу шляхом самооцінки діяльності закладу вищої освіти, яка повинна проводитися систематично за критеріями, визначеними стандартами вищої освіти, та відповідно до вимог центральних органів управління освітою. Іншими складовими системи є проведення регулярних опитувань (анкетування) студентів, випускників та їх потенційних замовників; введення кредитно-модульної системи організації освітнього процесу та ін.

Метою модернізації вищої освіти в Україні є створення такої моделі освітнього процесу, в якій би оптимально поєдналися кращі вітчизняні й зарубіжні традиції. Поєднання гуманістичних традицій української педагогіки та зарубіжного досвіду виховання особистості, здатної до активних самостійних дій, дозволить створити динамічну, мобільну, конкурентоспроможну модель освітньої системи. Ніколи ще проблема якості освіти в Україні не мала такого важливого ідеологічного, соціального, економічного і технічного значення, як у теперішній час, у час воєнного стану в Україні.

Ми погоджуємось з думкою колег про те, що існує необхідність формування національної концепції якості вищої освіти, що сумісна з європейськими критеріями якості вищої освіти (ЄКЯВО) і водночас урахує традиції, особливості та можливості вітчизняної вищої школи; створення системи гарантування якості вищої освіти в Україні на основі національної концепції якості вищої школи.

Подальшим етапом нашого дослідження стане теоретичний аналіз управління ЗВО в європейському просторі.

Список використаних джерел:

1. Васиньова Н. С. Стейкхолдерство як основа управління університетом в умовах євроінтеграції. Освіта та педагогічна наука. 2023. № 2 (183). С. 3–12. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2747-2023-2\(183\)-3-12](https://doi.org/10.12958/2227-2747-2023-2(183)-3-12).
2. Лавриненко Л. М. Інноваційний розвиток та креативність під час військових дій в Україні. Збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції «Освіта України в умовах воєнного стану: управління, цифровізація, євроінтеграційні аспекти» 25 жовтня 2022 року м. Київ, Україна. С.41-44.
3. Про організацію роботи установ, організацій та підприємств НАН України в умовах воєнного стану : постанова Президії НАН України від 17.03.2022 № 77. URL: <http://www.materials.kiev.ua/events/220321170909516-7694.pdf>.
4. Інформаційне повідомлення на виконання рішення Рахункової палати від 22.02.2022 № 3–1 щодо Звіту про результати аудиту ефективності управління Національною академією наук України об'єктами державної власності, що мають фінансові наслідки для державного бюджету. URL: <https://rp.gov.ua/!FinControl/!FinReactions/?id=1383>.
5. Бахрушин В. С. Відновлення системи вищої освіти України в повоєнний період: ефективність мережі та євроінтеграційні аспекти. Збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції «Освіта України в умовах воєнного стану: управління, цифровізація, євроінтеграційні аспекти» 25 жовтня 2022 року м. Київ, Україна.